

לוח השנה העברי – חוגגים את הסיפור שלנו

●●● לסרטון

- ▶ **קהל יעד:** כיתות ד'-ז'
- ▶ **זמן:** שיעור עד שניים
- ▶ **נושאים:**

- דיון בשאלות מדוע אנו חוגגים חגים ומה חשיבותם
- היכרות עם החגים שבלוח השנה העברי והבנה שרובם קשורים לאירוע במסורת או בהיסטוריה של העם
- הבנה שבתקופות שונות החגים משתנים על פי הערכים והנסיבות של תקופה ושבאמצעות שינויים אלו אפשר ללמוד על המגמות של התקופה

החומרים הנלווים למערך:

- [שיר](#) חגי ישראל
- [ציר זמן](#) לוח השנה
- [מצגת](#) לוח שנה – שינויים בחגים
- [דף עבודה](#) – מתעמקים בחגים

ציר זמן – [ההיסטוריה היהודית](#) ציר זמן נלווה לסדרת הסרטונים

חלק 1 – למה צריך חגים?

1. הקרינו את הסרט עד דקה 0:23 מייד לאחר השאלה: למה צריך חגים בכלל? הציגו לתלמידים את השאלה, וכתבו את התשובות שלהם על הלוח.
2. המשיכו את הקרנת הסרטון עד הסוף. ובסיום חזרו לשאלה למה צריך חגים בכלל? ובדקו האם יש תשובות חדשות בעקבות הצפייה בסרטון? הוסיפו אותן על הלוח.

הסרטון עוסק בלוח השנה ובחגים, אך לא מוזכרים בו כל החגים והמועדים שבלוח השנה והסדר שלהם. אם יש צורך בתזכורת ובהקשר, אפשר לערוך פעילות קצרה על החגים עצמם:

א. חלקו את הכיתה לקבוצות, והשמיעו את [השיר חגי ישראל](#):

בזמן השמעת השיר על כל קבוצה לכתוב את כל החגים שמוזכרים בו ולכל חג את המנהג או את האפיון שלו המוזכרים בשיר. הקבוצה שתכתוב את מספר החגים והמנהגים הגדול ביותר היא המנצחת. (כדי להגביר את התחרותיות, אפשר להגביל את הזמן.)

ב. שיחה בעקבות השיר:

- אילו עוד חגים וימים מיוחדים בלוח השנה לא הוזכרו בשיר? נסו לחשוב מדוע. (בשיר לא הוזכרו ימי אבל וחגים וימים מיוחדים חדשים שנוספו כנראה לאחר שהשיר נכתב, למשל חג הסיגד או יום המשפחה.)
- בשורה "העונות חולפות ועוד שנה עוברת/ אך המנגינה הזאת תמיד נשאר" שבפזמון באות לידי ביטוי החדרתיות והמעגליות שבלוח השנה. הסבירו את המשפט.
- יש אנשים שחזרתיות זו מרגיעה אותם ומכניסה סדר בחייהם, ויש אנשים שמרגישים שדווקא המוכר והידוע ("המנגינה הזאת תמיד נשאר") מעיקים עליהם והם היו רוצים להפר את השגרה המוכרת שחוזרת על עצמה. איך אתם מרגישים בעניין זה?

חלק 2 – החגים הם חלק מהסיפור של העם שלנו

החגים הם הרבה יותר מהסדר של לוח השנה. החגים ממש מספרים את הסיפור של העם שלנו: הם מזכירים לנו אירועים חשובים, מלמדים אותנו על הערכים ומציאות החיים של העבר ומלכדים אותנו סביב ערכים והיסטוריה משותפת.

החגים נולדו מאירוע היסטורי או ממצאות מסוימת או כדי לענות על צורך מסוים – חקלאי, חברתי וכדומה.

הפעילות שלהלן מראה את ההקשר ההיסטורי של החגים.

הנחו את התלמידים למקם כל חג ואירוע במקום המתאים לו [בציר הזמן](#).

לאחר סיום המשימה כדאי לציין גם את החגים שלא הוזכרו בה ולשאול:

אילו חגים לא הזכרנו בציר הזמן? נסו לשער מדוע. (הסיבה היא שהם אינם קשורים לאירועים מסוימים ולהיסטוריה של העם.)

החגים שלא הוזכרו הם: ראש השנה, יום כיפור, חג הסיגד, ט"ו בשבט ושמחת תורה.

הצעה נוספת

בפעילות הקודמת של ציר הזמן, הציר המארגן הוא כרונולוגי, אך אפשר לערוך את המידע על החגים גם באופנים אחרים. בטבלה שלהלן (הטבלה אינה מיועדת לתלמידים) החגים מסודרים על פי סדר הופעתם בלוח השנה, ומצוין ההקשר ההיסטורי של כל חג (האירוע שהחג מזכיר לנו או ההקשר ההיסטורי של החג). אפשר להיעזר בטבלה בזמן השיחה על ההקשר ההיסטורי של החגים.

החודש	המועדים	איזו תקופה או איזה אירוע הם נועדו להזכיר
תשרי	ראש השנה ויום כיפור	לפי המסורת, ראשית בריאת העולם והאדם
תשרי	סוכות	הנדודים של בני ישראל במדבר
תשרי	שמחת תורה	החג נולד בתקופת הגאונים ומתבסס על הרעיון של מחזוריות הקריאה בתורה
חשוון	חג הסיגד	משמעותו של החג היא חידוש הברית בין העם ובין אלוהים (רעיון שמזכיר את תקופת שיבת ציון בימי עזרא והעולים לארץ ישראל) וכיבוד וחידוש של מעמד הר סיני וקבלת התורה
כסלו	חנוכה	מרד החשמונאים בימי בית שני, 165–168 לפני הספירה
שבט	ט"ו בשבט	בסוף ימי בית שני, כאשר העם ישב בארצו ועבד את אדמתה, נולד הצורך במועד שבו יחושבו המיסים החקלאיים
אדר	פורים	סיפור מגילת אסתר בראשית ימי בית שני
ניסן	פסח	יציאת מצרים
ניסן	יום הזיכרון לשואה ולגבורה	מלחמת העולם השנייה והשואה
אייר	יום הזיכרון ויום העצמאות	הקמת מדינת ישראל, 1948
אייר	ל"ג בעומר	מרד בר כוכבא, 132–135 לספירה. תקופת המשנה והתלמוד
אייר	יום ירושלים	מלחמת ששת הימים, 1967
סיוון	שבועות	מעמד הר סיני ומתן תורה בימי הנדודים במדבר סיפור מגילת רות – תקופת השופטים

חשוב גם להסביר לתלמידים שלכל החגים יש הקשר ואפשר לקשר אותם לתקופה מסוימת בסיפור של העם שלנו (כמו שהטבלה מראה). למשל ט"ו בשבט אינו קשור לאירוע מסוים ומטרתו

הראשונית הייתה לקבוע מועד לחישוב מיסים חקלאיים, אולם אפשר לקשר אותו לימי בית המקדש השני, כאשר חיו היהודים בארץ ישראל, עבדו את האדמה ונדרשו לחוקים ולכללים בנושא זה. כמו כן כדאי להראות שלהרבה חגים יש יותר מהיבט אחד. לרבים מהחגים ההיסטוריים יש גם היבט חקלאי. למשל חג השבועות הוא גם חג מתן תורה ומקושר לאירוע המכונן בתולדות העם של מעמד הר סיני, והוא גם חג חקלאי המציין את סיום ימי הקציר ואת הבאת הביכורים, היבול הראשון בעונה, לבית המקדש.

חלק 3 – אני משתנה כל הזמן, האם גם החגים משתנים?

בסרטון הילדים משוחחים על כך שהחגים אינם נשארים כפי שהם ושלאורך ההיסטוריה חלו בהם שינויים. ערכים מסוימים נעשו חשובים ואחרים התעמעמו, מנהגים חדשים תפסו את מקומם של מנהגים אחרים וכדומה.

עיקר חלק זה הוא [מצגת](#), ובה דוגמאות להתפתחויות ולשינויים שחלו בכמה מהחגים.

למטלת בית או לפני תחילת העבודה על המצגת אפשר לחלק את הכיתה לקבוצות ולערוך משימת חקר:

כל קבוצה תחקור את גלגליו של אחד החגים (החגים שבמצגת או חגים אחרים). אפשר להיעזר בדף העבודה [הזה](#).

החגים שכדאי לעבוד עליהם (שהתרחש בהם תהליך ברור של שינויים) הם: חנוכה, ט"ו בשבט, שבועות ול"ג בעומר.

בסיום המשימה כל קבוצה תשתף את הכיתה במה שלמדה.

לאחר המשימה המשיכו בהקרנת המצגת כדי לסכם את הנושא.

אפשר להראות את המצגת (או חלקים ממנה) מייד ללא משימת החקר.

פסח - מאפייני החג בתקופות השונות (חזרה על הנאמר בסרטון)

ט"ו בשבט – גלגולו של חג

מסך 1: תקופת חז"ל - לפני כאלפיים שנה

התשובה לשאלה: 1

מסך 2: לפני כשש מאות שנה, צפת

מסך 3: לפני מאה עד מאה וחמישים שנה – תקופת החלוצים שעלו לארץ ישראל

מסך 4: בימינו

חנוכה: אירוע אחד – איך בוחרים לספר אותו

הרחבה למידע במסך 13: הסבר אפשרי לשינוי הוא שסיפור מרד המכבים שימש השראה לשת מרידות גדולות שפרצו אחריו: "המרד הגדול" בשנת 70 לספירה שהביא לחורבן בית המקדש השני על ידי הרומאים, ומרד בר כוכבא שהתרחש בשנים 133–135, נכשל והביא למותם של אלפים מיהודה, ובהם תלמידי חכמים רבים. חז"ל רצו להרחיק מהתודעה את הסיפור על מרד המכבים משום שבהשראתו נעשו המרידות שהביאו אסונות על העם היהודי, ולכן העבירו את הדגש אל סיפור נס פך השמן. זו דוגמה לנרטיב של חג שמשנתה על פי הערכים.

זה הציטוט מהתלמוד:

"שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים".

תלמוד בבלי, מסכת שבת, דף כ"א, עמוד ב'

לאחר המצגת כדאי לציין את העובדה שחגים אינם רק משתנים, אלא שלעיתים נולדים חגים חדשים. למשל יום העצמאות הוא חג חדש שנולד עם הקמתה של מדינת ישראל. חגים שהיו נהוגים רק בקהילות או בעדות מסוימות קיבלו תוקף רשמי במדינת ישראל דוגמת המימונה או חג הסיגד. ויש מועדים נוספים בלוח השנה אך הם אינם חגים ממש, למשל יום המשפחה, בשנים האחרונות יום כדור הארץ ועוד.

שאלה לשיחה לאחר הצפייה במצגת:

נוסף על השינויים הגדולים שהחגים עוברים, יש גם מסורות פרטיות ומנהגים פרטיים של קהילות או משפחות.

ספרו על מנהג או מסורת משפחתית שלכם הקשורים לחג מסוים (מאכל מיוחד שאתם אוכלים בחג, שיר שאתם שרים בחג וכדומה).

סיכום

שאלו שוב את השאלה של תחילת השיעור: למה צריך חגים?

האם נוספו תשובות בעקבות הלמידה?

בין היתר נצפה לתשובות האלה: לעצור את מה שעושים, לצאת מהשגרה, להיות חלק ממהו גדול יותר, באמצעות החגים אנחנו זוכרים את העבר המשותף שלנו, החגים מחברים אנשים, החגים מלמדים אותנו על הערכים של העם שלנו, הם חלק מהזהות שלנו וכדומה.

התעכבו על המשפט הנאמר בסוף הסרטון:

"כל חג מלמד אותנו משהו חדש בקשר לזהות שלנו, של המשפחה שלנו וגם של עצמנו".

- נסו להסביר את המשפט – באיזה מובן החגים מלמדים אותנו על עצמנו? על משפחתנו?
- חשבו על משהו שחג לימד אתכם על עצמכם או על משפחתכם.

הרחבה למורה

סרטון מצוין המציג בראייה כוללת את מקומם של החגים בתרבות היהודית-ישראלית: [מה הם החגים בשבילנו?](#) אלון יששכר – על חגים ומשמעותם.

הספר [בזמן – מסעות בלוח השנה היהודי ישראלי](#) מאת דליה מרקס, הוצאת ידיעות אחרונות חמד, ירושלים תשע"ט

הספר [חג ישראלי, הצעות לטקסי החגים במשפחה בצירוף מבואות עיוניים](#), מאת ביני תלמי | רונן אחיטוב | אילת לין, מדרשת אורנים. בהוצאת עם עובד, תל אביב